

RAPORT DE MONITORIZARE NR.2

Transparența întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova

*(întreprinderi de stat, întreprinderi municipale și societăți comerciale
cu capital integral și majoritar de stat sau municipal)*

Viorel PÎRVAN

RAPORTUL DE MONITORIZARE NR.2

Transparența întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova

*(întreprinderi de stat, întreprinderi municipale și societăți comerciale cu capital integral
și majoritar de stat sau municipal)*

Viorel PÎRVAN

Raportul este un produs al inițiativei „Susținerea democrației, a independenței și transparenței instituțiilor publice-cheie din Republica Moldova”. Inițiativa este implementată de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, în parteneriat cu Institutul pentru Reforme Economice și Sociale din Slovacia (INEKO) și este susținută financiar de Programul de Asistență Oficială pentru Dezvoltare al Republicii Slovace (SlovakAid). Inițiativa are ca scop informarea publicului despre dezvoltarea democrației și independența instituțiilor-cheie ale statului, precum și îmbunătățirea transparenței și a stabilității financiare a autorităților publice locale și a întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova.

Opiniile reflectate în prezentul raport aparțin autorului și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale INEKO și SlovakAid.

www.viitorul.org

INEKO

Institute for Economic and Social Reforms

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și proeuropene. IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor în Republica Moldova.

Institutul pentru Reforme Economice și Sociale (INEKO) este o organizație non-guvernamentală din Slovacia, creată în sprijinul reformelor economice și sociale care au scopul de a elimina barierele din calea dezvoltării pozitive pe termen lung a economiei și a societății slovace.

Asistența oficială pentru dezvoltare oferită de Republica Slovacia reprezintă un instrument intrinsec al politicii externe a Slovaciei, care, într-o mare măsură, conturează relațiile Slovaciei cu toți beneficiarii asistenței, precum și cu organizațiile internaționale relevante. Angajându-se în procesul de îndeplinire a Obiectivelor de dezvoltare ale mileniului, Slovacia și-a asumat responsabilitatea pentru dezvoltarea globală și susține eforturile de reducere a sărăciei depuse de țările în curs de dezvoltare în vederea promovării dezvoltării durabile a acestora.

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui studiu trebuie să conțină referință la IDIS „Viitorul”.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați IDIS „Viitorul”.

Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hâncu 10/1, MD-2005, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

CUPRINS

SUMAR	4
I. SCOPUL ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII	6
II. REZULTATELE EVALUĂRII CRITERIILOR DE TRANSPARENȚĂ	8
1. Aspecte generale privind transparența întreprinderilor.....	8
2. Indicatorii economici	10
3. Transparența și accesul la informație	12
4. Achizițiile publice și proprietatea	15
5. Resursele umane	19
6. Etica și conflictul de interese	21
7. Granturi și caritate	22
III. CONCLUZII GENERALE	23
IV. RECOMANDĂRI	25
V. CLASAMENTUL DE TRANSPARENȚĂ	30
BIBLIOGRAFIE.....	32

SUMAR

Nivelul de transparență a întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova a fost evaluat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” cu suportul Institutului pentru Reforme Economice și Sociale (INEKO), în cadrul inițiativei „Susținerea democrației, a independenței și transparenței instituțiilor publice-cheie din Republica Moldova”. Inițiativa este implementată de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, în parteneriat cu Institutul pentru Reforme Economice și Sociale din Slovacia (INEKO) și este susținută financiar de Programul de Asistență Oficială pentru Dezvoltare al Republicii Slovace (SlovakAid). Inițiativa are ca scop informarea publicului despre dezvoltarea democrației și independența instituțiilor-cheie ale statului, precum și îmbunătățirea transparenței și a stabilității financiare a autorităților publice locale și a întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova. Clasamentul celor mai transparente întreprinderi cu capital public este disponibil pe www.companies.viitorul.org.

Monitorizarea întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova a început în 2019 și continuă și în anul 2020, demonstrând că încă mai persistă probleme și deficiențe în asigurarea transparenței în activitatea acestor entități publice. Acest lucru se datorează atât cadrului legal imperfect, cât și a nerespectării de către întreprinderi a normelor existente și lipsei unor instrumente viabile de responsabilizare a celor care încalcă legea.

Deși au fost evaluate cele mai mari și importante întreprinderi din țară (67 la număr), media lor generală de transparență ajunge abia spre 18% din 100 maxim posibil. Totuși, în comparație cu clasamentul precedent, se observă o ușoară creștere a mediei generale cu + 0,53 puncte procentuale. La fel, se observă o creștere a mediei generale a întreprinderilor municipale în raport cu întreprinderile de stat. Acest lucru se datorează sporirii numărului întreprinderilor municipale monitorizate, dar și realizarea de către întreprinderile municipale din Chișinău a unor indicatori de transparență importanți, precum utilizarea sistemului electronic de achiziții MTender.

Întreprinderile cu capital public din Republica Moldova și-au înrăutățit rezultatele în ce privește transparența indicatorilor economici. Doar trei întreprinderi monitorizate au publicat pe pagina lor web rapoartele anuale pentru anul 2019 și analizele economico-financiare, cu indicatori precum profitul net, venitul din vânzări și alți indicatori ce țin de activitatea întreprinderilor. Aceste rezultate probabil au fost influențate și de situația de urgență din țară și lume, ori anume în această perioadă întreprinderile urmau să publice aceste documente (până la sfârșitul lunii aprilie 2020).

Legea privind accesul la informație continuă să fie interpretată în sensul că nu este aplicabilă întreprinderilor cu capital public. În consecință, circa 1/3 din întreprinderile monitorizate au răspuns la chestionarul adresat de IDIS „Viitorul”, iar la cererea unei persoane fizice au răspuns doar 5% din întreprinderi, care au furnizat informația solicitată.

Un șir de informații despre actele de constituire ale întreprinderilor (3/5) și proprietarii întreprinderilor (3/4) sunt aduse la cunoștință prin publicarea lor pe pagina web a Agenției Proprietății Publice și autorităților publice locale, în calitate de fondatori ale acestora. Însă, întreprinderile sunt restanțiere la

publicarea rezultatelor ședințelor organelor de conducere ale întreprinderilor, fiind identificate numai unele informații parțiale publicate de cinci întreprinderi monitorizate.

Achizițiile publice desfășurate de întreprinderi constituie un alt domeniu lipsit de transparență, fiind în mare parte consecința cadrului legal lacunar și lipsa reglementărilor pentru întreprinderi. Circa 3/4 din întreprinderile monitorizate nu publică pe pagina web anunțurile de participare la achizițiile publice și nici o întreprindere nu a publicat anul trecut contractele de achiziții publice. În schimb, 1/5 din întreprinderile monitorizate au utilizat în anul 2019 platformele electronice pentru procedurile de achiziții publice, dar acest fapt s-a realizat doar la intenția și decizia fondatorilor și conducerii întreprinderilor, nu ca obligație prevăzută de lege.

Întreprinderile cu capital public nu dezvăluie informațiile referitor la patrimoniul (terenuri și bunuri imobile) care îl administrează sau îl dețin în proprietate. Informații despre utilizarea economică a acestor bunuri este publicată de regulă de către acele întreprinderi care au ca obiect de activitate anume transmiterea în locațiune/arendă a spațiilor gestionate.

Circa 1/3 din întreprinderile monitorizate publică ofertele de muncă pe pagina lor web și nici o întreprindere nu a publicat pe web rezultatele procedurilor de selecție pentru ocuparea locurilor vacante în anul 2019. Doar 5% din întreprinderi au indicat salariul administratorului și indemnizațiile primite de membrii Consiliului de administrație. Totodată, nici o întreprindere nu publică CV-urile membrilor Consiliului de administrație.

Drept rezultat al monitorizării au fost identificate 11 întreprinderi care au elaborat și publicat un Cod de etică pentru angajații întreprinderii și trei întreprinderi care dispun de Cod de guvernanță corporativă, în unele din ele fiind incluse și anumite programe anticorupție.

La capitolul „Granturi și caritate” întreprinderile cu capital public din Republica Moldova nu au publicat pe web nici o informație și doar o singură întreprindere a indicat în chestionarul completat evenimentele susținute financiar în anul 2019.

Prin urmare, rezultatele monitorizării din anul curent scot în evidență probleme majore de transparență pentru întreprinderile cu capital public, fiind constatate deficiențe la toți indicatorii de transparență monitorizați. Acest lucru se datorează atât cadrului legal imperfect, care nu reglementează un șir de aspecte importante în activitatea întreprinderilor, lipsa instrumentelor viabile de responsabilizare a celor care încalcă legea și nerespectarea de către întreprinderi a normelor existente.

În final, recomandările formulate în prezentul raport se adresează pe de o parte autorităților publice responsabile de elaborarea, îmbunătățirea și implementarea politicilor publice, monitorizarea și asigurarea bunei activități a întreprinderilor cu capital public, iar pe de altă parte, nemijlocit întreprinderilor pentru a respecta cerințele legale de transparență și a furniza informații importante către public.

I. Scopul și metodologia cercetării

IDIS „Viitorul”, preluând experiența slovacă, a continuat monitorizarea întreprinderilor de stat, municipale și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat sau municipale din Republica Moldova (în continuare - întreprinderi cu capital public) pentru a **determina nivelul de transparență** în activitatea acestora pentru anul 2019.

În cadrul cercetării au fost evaluate 67 de întreprinderi cu capital public din Republica Moldova, dintre care 53 întreprinderi de stat și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat, iar 14 sunt întreprinderi municipale și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar municipale, 10 din ele fiind întreprinderi din municipiul Chișinău. Întreprinderile au fost selectate după indicatorii economici, în funcție de mărimea activelor, importanța domeniului de activitate al acestor întreprinderi, cu includerea nemijlocită și a întreprinderilor fondate de către autoritățile publice locale. În cazul societăților comerciale cu capital de stat sau municipale au fost selectate entitățile în care cota statului sau a unității administrativ teritoriale este mai mare de 51%, cu unele excepții pentru companiile din domeniile importante și cu impact major asupra societății, în care cota este mai mică.

Procesul de selecție a fost desfășurat în conformitate cu informațiile publicate de Agenția Proprietății Publice, care deține registrele întreprinderilor de stat/municipale și registrele privind societățile pe acțiuni în care statul sau unitățile administrativ teritoriale dețin cote. Au fost utilizate informațiile din aceste registre actualizate pentru anul 2019.

Clasamentul din anul 2020 a fost completat cu unele întreprinderi noi ca rezultat al reorganizării/privatizării mai multor întreprinderi incluse în clasamentul anterior, proces de reorganizare/privatizare care continuă și în prezent.

Evaluarea transparenței întreprinderilor s-a desfășurat în perioada ianuarie – mai 2020 și a utilizat o abordare cantitativă, fiind realizată în baza următoarelor instrumente:

- chestionare adresate întreprinderilor monitorizate din Republica Moldova, prin care au fost solicitate mai multe informații publice;
- cereri din partea unei persoane terțe, adresate întreprinderilor monitorizate din Republica Moldova, prin care au fost solicitate informații publice în baza legii privind accesul la informație;
- informații identificate pe paginile web ale întreprinderilor monitorizate din Republica Moldova;
- informații de pe portalurile web ale autorităților publice (www.app.gov.md, www.declaratii.ani.md, www.chisinau.md, www.balti.md, www.primariacahul.md, www.primsoroca.md, www.straseni.md);
- informații de pe portalurile web care au tangență cu activitatea și transparența întreprinderilor monitorizate (www.emitent-msi.market.md, www.amac.md);
- informații de pe portalurile web de achiziții publice (www.mtender.gov.md, www.achizitii.md, www.e-licitatie.md).

	Zonele (criteriile de transparență)	Ponderea în %
I	Indicatorii economici	19
II	Transparența și accesul la informație	24
III	Achizițiile publice și proprietatea	23
IV	Resursele umane	14
V	Etica și conflictul de interese	13
VI	Granturi și caritate	7

Întreprinderile au fost evaluate și clasate în șase zone (criterii de transparență) cu 42 de indicatori. Zonele evaluate cuprind cele mai importante direcții din organizarea și activitatea întreprinderilor care sunt de interes public, precum și domeniile considerate importante pentru o administrare transparentă a întreprinderilor, cum ar fi etica sau conflictul de interese. Rezultatele se bazează pe datele accesibile publicului, ușor măsurabile și verificabile. Scorul (punctajul) maxim pentru o întreprindere, incluzând toate zonele constituie 100 de puncte.

Evaluarea fiecărei întreprinderii variază de la 0% (cel mai slab) până la 100% (cel mai bun). Pentru o comparație mai rapidă, întreprinderile au fost clasificate în conformitate cu o scară graduală (de la A+ până la F).

Drept rezultat al monitorizării **a fost stabilit clasamentul celor mai transparente întreprinderi cu capital public din Republica Moldova. Clasamentul poate fi accesat pe pagina web www.companies.viitorul.org**. Pe acest portal poate fi găsit clasamentul anterior și de comparat datele cu rezultatele clasamentului din 2020.

Poziția pe care o ocupă o întreprindere în clasament ar trebui să arate nivelul său de transparență. Prin urmare, cu cât o întreprindere se află pe o poziție mai sus, cu atât este mai mic spațiul pentru corupție și netransparență. Însă, nu putem considera o întreprindere extrem de deschisă ca fiind lipsită de corupție și invers. Respectarea adecvată a cerințelor legale duc, de obicei, la un nivel mai scăzut de corupție, dar acestea nu garantează reducerea completă a acesteia.

În esență, acest **clasament reprezintă un instrument pentru evaluarea transparenței întreprinderilor, identificarea problemelor majore, obstacolelor și lacunelor în transparența întreprinderilor, ajutarea autorităților publice competente și întreprinderilor nemijlocit în eforturile de ridicare a nivelului de transparență.**

În plus, au fost formulate **recomandări pentru îmbunătățirea transparenței și asigurarea furnizării informațiilor publice cetățenilor.**

Mai multe informații detaliate cu privire la criteriile de transparență, indicatori și întrebările adresate întreprinderilor pot fi găsite în secțiunile web ale clasamentului pe www.companies.viitorul.org.

II. Rezultatele evaluării zonelor de transparență

1. Aspecte generale și comparative privind transparența întreprinderilor

Media generală de transparență a 67 de întreprinderi de stat, întreprinderi municipale și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat sau municipale din Republica Moldova a crescut de la 17,4% în 2018 la 17,9% în clasamentul din 2020.

Cele mai transparente întreprinderi monitorizate au obținut mai puțin de 50% din punctajul maxim de 100%. Astfel, Î.S. „Editura Știință” a acumulat un scor de 44,3%, fiind inclusă în categoria „C”, Î.S. „Radiocomunicații” are un punctaj de 42,5% (categoria „C-”), iar Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară” a acumulat 39,5% (categoria „D+”). Totodată, circa 1/3 din întreprinderile monitorizate au obținut mai puțin de 10% din punctajul maxim.

În dependență de tipul întreprinderii (proprietarii întreprinderii), o situație mai bună se atestă la întreprinderile municipale, cu o medie de 21,5% în comparație cu întreprinderile de stat, care înregistrează un punctaj mediu de 16,9%. Punctajul mediu al întreprinderilor municipale a crescut semnificativ (+8,3% de la clasamentul din 2019), iar 10 din 14 întreprinderi municipale (71,0%) s-au poziționat mai sus de mijlocul clasamentului, fapt ce demonstrează că și întreprinderile mai mici pot fi transparente. Î.M. „Exdrupo” este întreprinderea municipală cu cel mai mare punctaj acumulat (30,1%) și poziționată cel mai sus în clasament (locul 10).

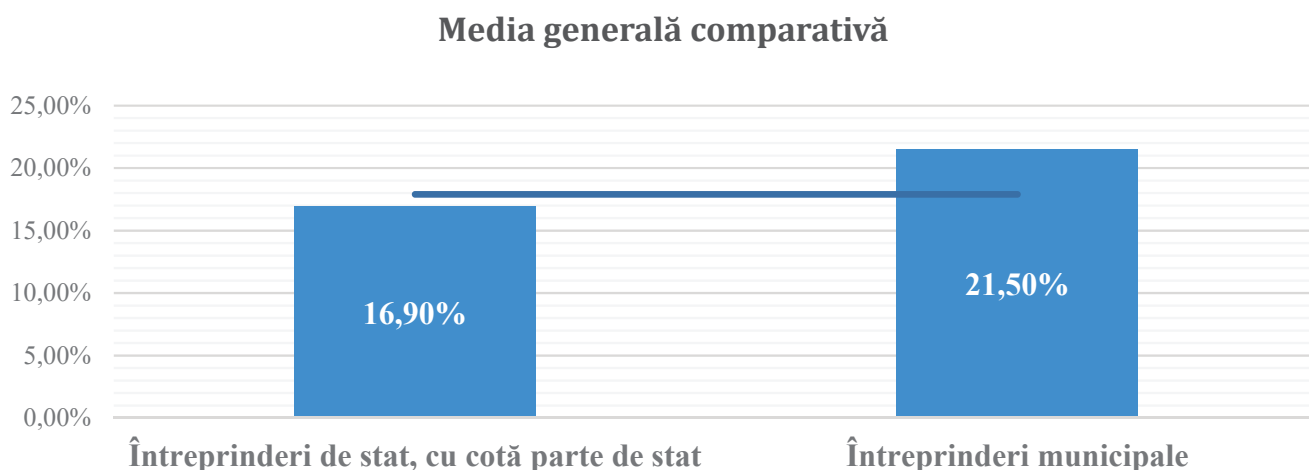

Diagrama 1. Media generală de transparență a întreprinderilor în dependență de proprietarul lor

Întreprinderile municipale au obținut un punctaj mai mare ca întreprinderile de stat la un șir de indicatori de transparență. Spre exemplu, au utilizat mai mult platformele electronice pentru procedurile de achiziții publice, implicit publicul a avut mai multe informații și despre contractele de achiziții publice încheiate, precum și au publicat datele de contact ale administratorului și persoanelor responsabile, care permite publicului să solicite informații/adreseze cereri întreprinderii. De asemenea, întreprinderile municipale au o medie mai bună în ce privește răspunsul la întrebările din chestionarele adresate de IDIS „Viitorul” și răspunsurile la cererea de acces la informație a „petiționarului misterios”.

Cele 67 de întreprinderi monitorizate au obținut cele mai mari scoruri pentru zona „Transparența și accesul la informație” (Î.S. 38% și Î.M. 37%), zona „Achizițiile publice și proprietatea” (14%) și zona „Indicatorii economici” (Î.S. 15,7% și Î.M. 11,9%). Celelalte zone de transparență au o medie care nu depășește 10%. Cea mai problematică zonă de transparență pentru toate întreprinderile o reprezintă „Granturi și caritate”, cu o medie care nu depășește 1%. În cazul a cinci indicatori de transparență din cei 43 de evaluați (12%), atât întreprinderile de stat și cu cotă de stat, cât și întreprinderile municipale nu au obținut nici un punct.

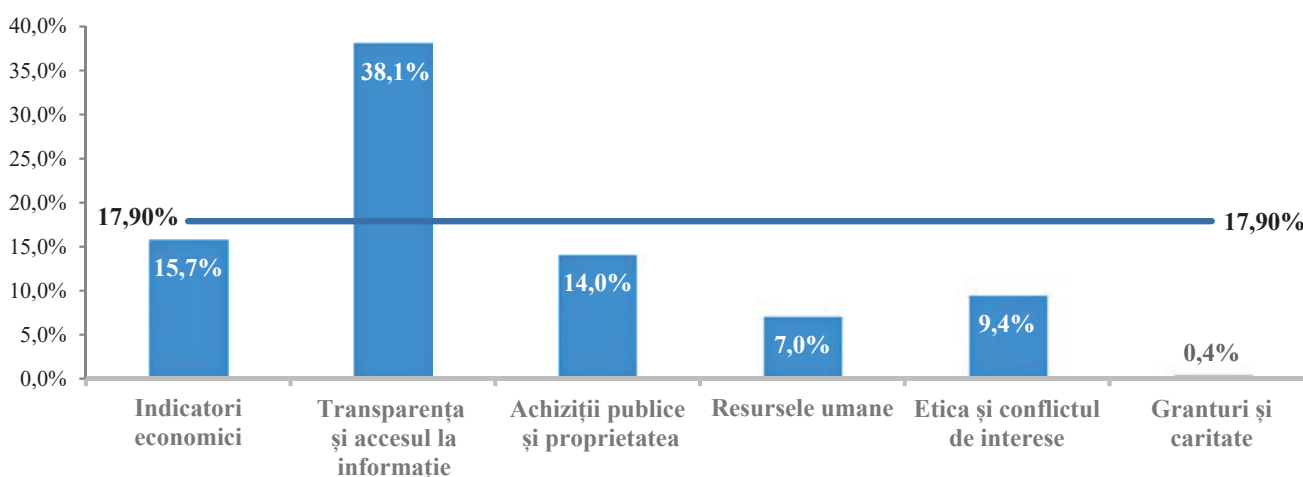

Diagrama 2. Media pentru fiecare zonă de transparență

În comparație cu clasamentul din anul trecut, **se observă îmbunătățiri în clasamentul din 2020 la S.A. „Energocom” (+43 poziții și 28,5 puncte procentuale), urmată de Î.S. „Editura Știința” (+28 poziții și +26,3%) și S.A. „Moldetelecom” (+34 poziții și +20,5%).** Per general, punctajul a crescut în 25 din 46 de întreprinderi incluse în ambele ediții ale clasamentului. La polul opus, se constată un regres la 16 întreprinderi, cel mai mult au fost afectate Î.S. „Detașamentul de pază paramilitară” (-23 poziții și -21%), S.A. „Gara Nord” (-38 poziții și -16,5%) și Î.S. „Gările și stațiile auto” (-25 poziții și -16,0%).

În 13 din cei 43 de indicatori de transparență monitorizați a scăzut ponderea răspunsurilor „Da” (cele mai bune practici). Cea mai semnificativă scădere a fost observată în privința publicării pe web a analizei indicatorilor economico-financiar și evaluarea rezultatelor economico-financiare ale întreprinderii prin prisma evoluției indicatorilor principali (profitul net, venitul din vânzări și alți indicatori ce țin de condițiile de activitate concrete ale întreprinderii respective). Dacă în clasamentul din 2019 astfel de analize au fost publicate de 42,6% din întreprinderile monitorizate, atunci în clasamentul actual doar 4,5% din întreprinderi pot reprezenta exemple de bune practici la acest capitol.

Aceleași observații sunt și pentru analizele indicatorilor economico-financieri pentru ultimii trei ani (2017 – 2019), cu scădere de la 30,9% în 2018 la 4,5% în 2020. Regrese semnificative se constată și în privința publicării pe pagina web a raportului anual al întreprinderilor (de la 29,4% în 2018 la 4,5% în 2020).

Totodată, în 17 din cei 43 de indicatori de transparență a crescut ponderea răspunsurilor „Da” (cele mai bune practici). Cea mai semnificativă creștere (mai mult de + 20%) a fost observată la următorii trei indicatori: publicarea statutului întreprinderii (de la 13,2% în 2018 la 59,7% în 2020); existența informațiilor despre fondatorii/proprietarii/acționarii întreprinderii și despre părțile/părțile sociale ale acestora (de la 38,2% în 2018 la 76,1% în 2020); utilizarea de către întreprinderi a platformelor electronice pentru procedurile de achiziții (de la 0% în 2018 la 23,4% în 2020).

2. Indicatorii economici

Indicii de performanță ai întreprinderilor se determină în baza rezultatelor economico-financiare, cu descrierea profiturilor, pierderilor, altor indicatori din activitatea întreprinderii. Transparența indicatorilor economici este importantă pentru a vedea eficiența activității întreprinderilor.

În conformitate cu art.18 din Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală nr.246/2017, întreprinderea este obligată să plaseze pe pagina web oficială a sa și pe pagina web oficială a fondatorului mai multe informații, printre care în mod obligatoriu raportul anual al întreprinderii. Potrivit legislației, raportul anual al întreprinderii va fi plasat pe pagina web în termen de patru luni de la sfârșitul fiecărui an de gestiune și va conține cel puțin informații financiare, angajamentele financiare, informații despre personalul și conducerea întreprinderii, salariul și veniturile acestora, raportul conducerii, alte informații.

Rezultatele monitorizării arată că **doar trei întreprinderi cu capital public din 67 au publicat pe pagina web rapoartele anuale pentru anul 2019 (Î.S. „Editura Știința”, Î.S. „Radiocomunicații” și S.A. „Franzeluța)**, iar patru întreprinderi au publicat rapoartele lor pentru primul semestru al anului 2019. S.A. „Franzeluța”, Î.S. „Editura Știința” și Î.S. „Radiocomunicații” au publicat rapoarte anuale pentru trei ani (2017 – 2019). În schimb, 19 întreprinderi au publicat cel puțin un raport anual din anii precedenți, în speță este vorba de anii 2017 – 2018. Referitor la calitatea rapoartelor anuale, practicile naționale și internaționale indică necesitatea unui raport mai structurat, cu informații și descrieri detaliate a activităților și domeniilor principale ale întreprinderii (doar Î.S. „Radiocomunicații” s-a apropiat de acest nivel).

Analiza indicatorilor economico-financieri și evaluarea rezultatelor economico-financiare ale întreprinderii, prin prisma evoluției indicatorilor principali (profitul net, venitul din vânzări și alți indicatori ce țin de condițiile de activitate concrete ale întreprinderii respective) **pentru anul 2019 a fost publicată de trei întreprinderi (Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară”, Î.S. „Radiocomunicații” și S.A. „Franzeluța)**. Totodată, șase întreprinderi monitorizate au publicat informațiile respective numai pentru prima jumătate a anului 2019. Astfel de analize au fost publicate pentru trei ani la rând (2017 – 2019) tot de către trei întreprinderi, iar pentru 49 de întreprinderi (73%) au fost identificate cel puțin câte o analiză în unul din anii 2017 - 2018. Marea majoritate a acestor analize (situațiile financiare anuale) sunt plasate pe pagina web a Agenției Proprietății Publice, care prin Hotărârea Guvernului nr.806 din 01.08.2018, în contextul reformei de reorganizare a administrației publice centrale, a devenit fondatorul acestor întreprinderi de stat și societăți comerciale cu capital integral și majoritar de stat.

Este important ca Agenția Proprietății Publice să actualizeze permanent și să publice pe pagina sa toate informațiile importante despre întreprinderile de stat și societățile comerciale cu capital integral sau majoritar de stat din Republica Moldova. Totodată, ar putea sistematiza și aduce la cunoștința publicului și informațiile despre întreprinderile municipale.

Rapoartele anuale și rezultatele economico-financiare

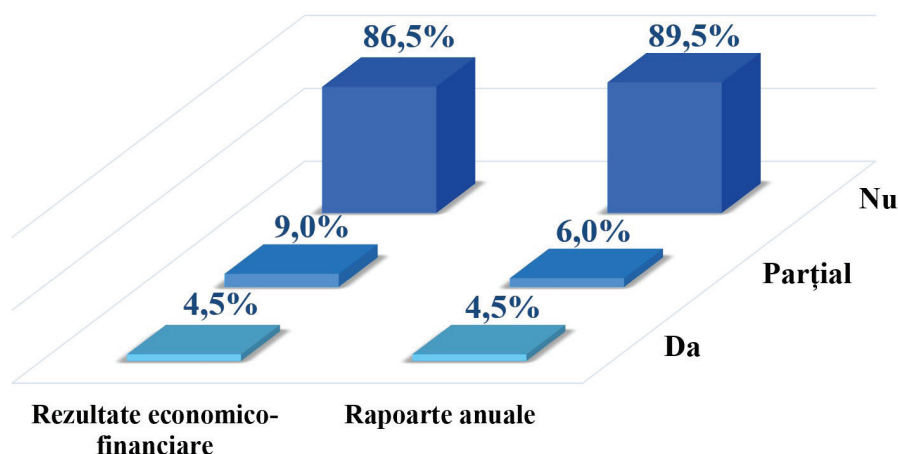

Diagrama 3. Transparența rapoartelor anuale și rezultatelor economico-financiare în întreprinderile cu capital public din Republica Moldova

Legea nr.246/2017 stabilește obligația de a plasa raportul auditorului întreprinderii de stat/municipale și rezultatele controalelor efectuate de către organele de control pe pagina web a întreprinderii și pagina web a Agenției Proprietății Publice. **Nici una din întreprinderile monitorizate cu capital public din Republica Moldova nu au adus la cunoștință rezultatele controalelor și auditurilor economico-financiare la care au fost supuse în anul 2019.** Unele întreprinderi au publicat în 2019 rapoarte de audit, însă acestea se referă la activitatea întreprinderilor din anul 2018. Totodată, nici pe pagina web a Agenției Proprietății Publice nu sunt plasate astfel de documente care ar cuprinde activitatea întreprinderilor în anul precedent.

În jur de 3/5 din întreprinderile monitorizate au publicat pe pagina web (fie pe pagina web a Agenției Proprietății Publice) informații privind capitalul social al întreprinderii, care sunt neactualizate. În privința a 11 întreprinderi (16%) sunt publicate informațiile actualizate pentru anul 2019. Monitorizarea a constatat că întreprinderile nu au publicat pe pagina web informații privind împrumuturile/creditele obținute de întreprindere în anul 2019. Astfel de informații urmau să se regăsească în raportul anual al întreprinderilor pentru 2019, inclusiv în situațiile financiare anuale, însă acestea, în mare parte, nu au fost aduse la cunoștința publicului. **Doar Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară” a indicat în situațiile sale financiare din 2019 lipsa unor împrumuturi și credite bancare, iar S.A. „Termoelectrica” a prezentat situația datoriei pentru prima jumătate a anului 2019,** compuse din datoriile istorice către furnizorul de gaz și împrumuturile destinate pentru realizarea diferitor proiecte (care constituie în total 58,9% din pasivul întreprinderii). De notat că acestea au fost prezentate sub forma unor cifre sumare privind situația generală a datoriei. Legea nr.246/2017 prevede publicarea în raportul anual a informațiilor privind asistența financiară de care beneficiază întreprinderea, garanțiile oferite de Guvern/autoritățile administrației publice locale/Comitetul executiv al Găgăuziei, angajamentele financiare și obligațiile asumate de întreprindere.

3. Transparența și accesul la informație

O atenție sporită în cadrul analizei a fost acordată modului de respectare a legislației privind accesul la informație de către întreprinderile monitorizate. Reieșind din prevederile Legii nr.982/2000 privind accesul la informație, persoanele fizice și juridice au dreptul de a solicita, în baza unei cereri scrise, orice informații, cu excepțiile stabilite de legislație, aflate în posesia furnizorilor de informații, iar aceștia au obligația să le furnizeze solicitanților.

IDIS „Viitorul” a expediat chestionare în adresa întreprinderilor monitorizate, cu solicitarea mai multor informații publice. Drept rezultat, **circa 1/3 din întreprinderi au completat chestionarul**, au răspuns la întrebările adresate și le-au expediat către IDIS „Viitorul”.

Totodată, la inițiativa IDIS „Viitorul”, o persoană fizică terță a înaintat cereri către întreprinderi, prin care s-a solicitat o anumită informație publică și anume „suma totală de bani achitată de către întreprindere în anul 2019 la achiziționarea hârtiei A4 pentru imprimante și copiatoare”. Astfel, a fost verificat modul cum reacționează întreprinderile la solicitările de informații adresate de către persoanele fizice. Prin urmare, **patru întreprinderi cu capital public au răspuns persoanei fizice și au furnizat informația solicitată: Î.S. „MoldATSA”, Î.S. „Radiocomunicații”, Î.M. „Parcul Urban de Autobuze” și Î.M. „Asociația de gospodărire a spațiilor verzi”** (suma cheltuită a variat între 7 075 lei – 24 954 lei), cu mențiunea că una din întreprinderi a furnizat răspunsul cu depășirea termenilor legali.

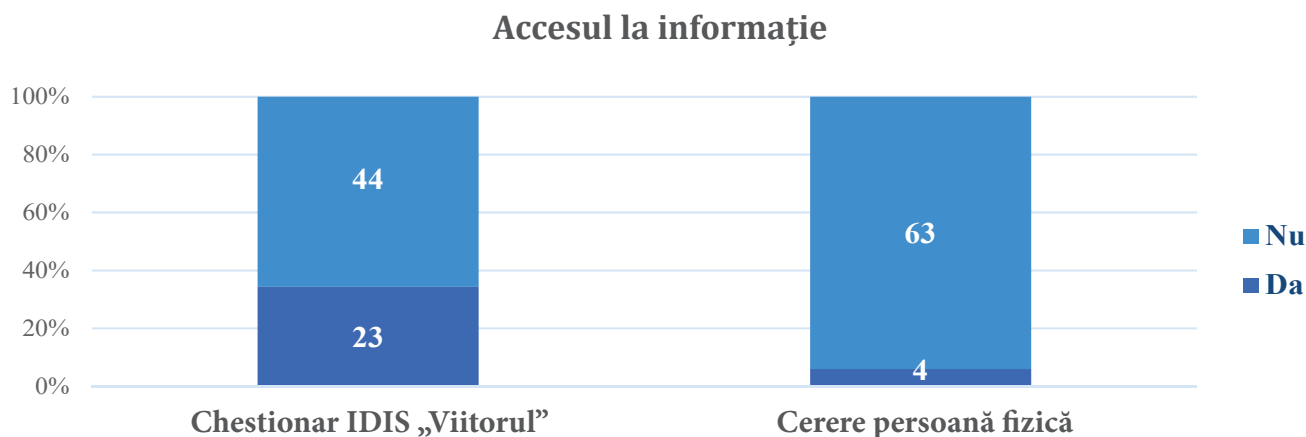

Diagrama 4. Răspunsurile întreprinderilor cu capital public la solicitările de furnizare a informațiilor publice

Potrivit Legii privind accesul la informație, unii din posesorii informațiilor oficiale sunt persoanele juridice care, în baza legii sau a contractului cu autoritatea publică ori instituția publică, sunt abilitate cu gestionarea unor servicii publice și culeg, selectează, posedă, păstrează, dispun de informații oficiale. Întreprinderile cu capital public interpretează aceste prevederi în sensul că ele nu se aplică întreprinderilor de stat, întreprinderi municipale și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat sau municipale. Pentru evitarea oricăror interpretări, se impune modificarea Legii privind accesul la informație în vederea includerii întreprinderilor de stat/municipale și societăților cu cotă parte de stat/municipale în calitate de furnizori de informații, care au obligația să le furnizeze solicitanților. Acest fapt este necesar și în contextul în care avem art.18 alin.(4) din Legea privind întreprinderile de stat și municipale nr.246/2017, în conformitate cu care aceste întreprinderi au obligația de a satisface interesul public onorând solicitările din partea instituțiilor mass-media și a societății civile în strictă conformitate cu legislația cu privire la accesul la informație.

Unele întreprinderi invocă că informațiile ce se referă la activitatea întreprinderilor reprezintă secret comercial, protejat de lege (din 1.03.2019 reglementările privind secretul comercial se cuprind doar în Codul civil nr.1107/2002, modernizat prin Legea nr.133/2018). Însă, nu toate informațiile pot fi catalogate drept secrete comerciale, or, pentru acestea, informațiile respective trebuie să îndeplinească un șir de cerințe cumulative, stipulate expres în Codul civil. În esență, activitatea întreprinderilor prezintă interes public, acestea fiind fondate de către autorități publice, care le-au transmis în administrare, fie ca aport în capitalul social anumite bunuri proprietate de stat/municipală, care le permite să desfășoare o anumită activitate economică, iar acestea din urmă transferă din profitul lor sume de bani către bugetul de stat/municipal.

Tot aici notăm și anumite cauze judiciare, care ar putea reprezenta bune practici. În speță, Asociația Presei Independente a solicitat de la Î.S. „Poșta Moldovei” informații despre firmele care au prestat servicii de construcție și renovare a oficiilor poștale, precum și sumele de bani care au fost investite. Întreprinderea refuză să ofere informația pentru că „nu este permisă divulgarea informațiilor ce țin de administrare, finanțe, care ar putea aduce la atingerea intereselor întreprinderii”. Totodată, se mai invocă motivul că informația cerută conține date cu caracter comercial, că Poșta Moldovei nu ar fi furnizor de informații publice și că Asociația Presei Independente, fiind o organizație non-guvernamentală, nu poate fi solicitant de informație. După un an și nouă luni, trei procese de judecată, care finalizează cu decizia de obligare a furnizării informațiilor, și o procedură de executare silită, Î.S. „Poșta Moldovei” oferă informațiile de interes public.

La cererea petiționarului misterios, șapte întreprinderi au adresat e-mail petiționarului în care l-au întrebat scopul acestuia în obținerea informațiilor solicitate și au solicitat alte date și informații suplimentare pentru a-și justifica cererea de acces la informații. În speță, Legea cu privire la accesul la informație (art.10 alin.(3)) stabilește că orice persoană care solicită acces la informații în conformitate legea este absolvită de obligația de a-și justifica interesul pentru informațiile solicitate. Legea prevede doar trei cerințe pentru o solicitare a informațiilor (art.12) și anume cererea scrisă va conține: a) detalii suficiente și concludente pentru identificarea informației solicitate (a unei părți sau unor părți ale acesteia); b) modalitatea acceptabilă de primire a informației solicitate; c) date de identificare ale solicitantului.

Un aspect care favorizează refuzul cu rea intenție a întreprinderilor de a furniza informații solicitanților sunt sancțiunile ne semnificative pentru refuzul cererilor de acces la informație. Or, potrivit art.71 din Codul contravențional nr.218/2008, încălcarea legislației privind accesul la informație se sancționează cu amendă de la 9 la 15 unități convenționale aplicată persoanei fizice (adică de la 450 la 750 lei), cu amendă de la 18 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere (adică de la 900 lei la 1 500 lei). Există un articol similar și în Codul penal nr.985/2002, care prevede amendă de la 500 la 650 unități convenționale (de la 25 000 lei la 32 500 lei), însă e mai dificil de demonstrat intenția făptuitorului și daunele în proporții considerabile cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei care a solicitat informații referitoare la ocrotirea sănătății populației, la securitatea publică, la protecția mediului.

Din totalitatea întreprinderilor monitorizate, **44 dispun de pagini web (66%), însă nu toate sunt utilizate în calitate de instrumente de informare a publicului** privind activitatea întreprinderilor, multe din paginile web rămân a fi nefuncționale, fie conțin puține informații utile. Pe paginile web a 31 de întreprinderi pot fi găsite datele de contact ale administratorului și persoanelor responsabile, care permit publicului să solicite informații/adreseze cereri, iar 18 pagini web conțin parțial astfel de informații, cu mențiunea că pentru unele întreprinderi informațiile de contact sunt publicate fie pe pagina web a fondatorului, fie pe paginile web ale unor entități publice din domeniul de activitate al întreprinderii.

Circa 76% din întreprinderile monitorizate au publicat informații privind fondatorii/proprietarii /acționarii întreprinderii și procentul acțiunilor/părților sociale pe care le dețin. Astfel de informații găsim atât pe paginile web ale întreprinderilor, cât și pe paginile web ale fondatorilor (Agenția Proprietății Publice și Autoritățile Publice Locale).

Publicului îi este adus la cunoștință statutul a 40 de întreprinderi monitorizate (60%) – documentul de bază la înființarea întreprinderii și care stabilește genurile de activitate, capitalul social, patrimoniul transmis întreprinderii, organele de conducere, modul de repartizare și utilizare a profitului net, modul de acoperire a pierderilor, modul de reorganizare și dizolvare a întreprinderii, cât și alte prevederi importante ce țin de activitatea întreprinderii. Douăzeci și două din aceste statute sunt publicate pe pagina web a Agenției Proprietății Publice, iar două statute sunt pe paginile web ale autorităților publice locale care au fondat aceste întreprinderi.

Statutul întreprinderii

Diagrama 5. Publicarea pe web a statutelor întreprinderilor cu capital public

Din cele trei rapoarte anuale pentru 2019 publicate pe web întreprinderile monitorizate, doar două dintre ele au un format care permite publicului de a căuta și copia un text din raport (S.A. „Franzeuța” și Î.S. „Radiocomunicații”). Acest indicator este important din perspectiva că accesul la informație presupune și posibilitatea utilizării acestor informații publice într-un mod accesibil și ușor.

Întreprinderile monitorizate nu publică pe web rezultatele ședințelor Consiliului întreprinderii/Adunării Generale (hotărâri, procese-verbale). În acest sens, **numai cinci din ele au publicat unele informații parțiale despre rezultatele ședințelor organelor de conducere.**

În privința Consiliului întreprinderii și publicarea rezultatelor ședințelor organelor de conducere au fost indicate mai multe obiecții în chestionarele completate de către întreprinderi, fiind astfel aduse în discuție unele probleme existente.

În ce privește întreprinderile de stat, Legea nr.246/2017 nu stabilește expres obligația de a publica hotărârile/procese verbale ale Consiliului de administrație. Referitor la întreprinderile municipale, există aceeași problemă, plus faptul că o parte din întreprinderi nu și-au constituit Consiliul de administrație, în calitate de organ de conducere, fapt ce contravine Legii nr.246/2017.

Societăților pe acțiuni le sunt caracteristice în calitate de organe de conducere – Adunarea generală a acționarilor și Consiliul societății. Dezvăluirea informațiilor de către societățile pe acțiuni sunt

reglementate de Legea nr.171/2012 privind piața de capital, Legea nr.1134/1997 privind societățile pe acțiuni și Regulamentul cu privire la dezvăluirea informației de către emitenții de valori mobiliare, aprobat prin hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.7/1 din 18.02.2019. Astfel, pe lângă obligația de publicare a raportului anual/semestrial, actele de constituire, alte documente importante, societatea pe acțiuni are responsabilitatea de a publica evenimentele care afectează activitatea sa economico-financiară, printre care se regăsesc deciziile adoptate de Adunarea generală a acționarilor și deciziile Consiliului societății asupra unor chestiuni importante menționate în Legea privind societățile pe acțiuni.

4. Achizițiile publice și proprietatea

Legea privind achizițiile publice nr.131/2015 continuă să fie interpretată în sensul că întreprinderile cu capital public nu sunt entități contractante și nu au obligația să desfășoare procedurile de achiziție conform legislației privind achizițiile publice. Acest fapt duce la netransparență, vulnerabilități la corupție și, implicit, utilizarea inefficientă a banului public.

Rezultatele monitorizării arată că achizițiile efectuate de întreprinderile cu capital public sunt desfășurate doar în baza regulamentelor interne cu privire la procedura de realizare a achizițiilor de bunuri, lucrări și servicii, aprobate de către organele de conducere. În mare parte, prevederile acestor regulamente interne nu corespund normelor cuprinse în Legea privind achizițiile publice și actele normative în domeniul achizițiilor, variază de la o întreprindere la alta, stabilesc proceduri de planificare, inițiere, desfășurare și adjudecare a contractelor specifice pentru fiecare întreprindere. Există și o categorie de întreprinderi, titulari de licență din sectoarele electroenergetic, termoelectric, gazelor naturale și a operatorilor care furnizează serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare, care se conduc după Regulamentul aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică nr.24/2017 din 26.01.2017.

Constatăm că **45 de întreprinderi (70%) nu au desfășurat în 2019 procedurile de achiziții publice conform prevederilor legislației privind achizițiile publice**, iar 22 de întreprinderi (30%), fie au fost întreprinderi din sectoarele electroenergetic, termoelectric, gazelor naturale și serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare, fie au utilizat sistemul electronic de achiziții publice MTender și implicit normele legislației privind achizițiile publice. Mai exact, nouă întreprinderi s-au condus de Regulamentul Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică, 15 întreprinderi au utilizat sistemul electronic de achiziții publice MTender (aici sunt incluse și două întreprinderi din sectorul de alimentare cu apă și de canalizare menționate mai sus, care se conduc de Regulamentul ANRE).

Monitorizarea mai arată că **doar opt întreprinderi din 67 au publicat pe web planurile anuale de achiziții publice** (anunțurile de intenție). Numai trei întreprinderi monitorizate au adus la cunoștință publică actele prin care au fost create grupurile de lucru pentru achiziții și componența acestora.

Circa 73% (49 de întreprinderi) nu au publicat pe pagina web anunțurile de participare la achizițiile publice, iar trei întreprinderi parțial au publicat aceste anunțuri.

Problema achizițiilor desfășurate de către întreprinderile cu capital public este una complexă și nereglementată până în prezent. Avem pe de o parte Legea privind achizițiile publice care este interpretabilă, dar și conține un șir de excepții care se referă nemijlocit la întreprinderile cu capital public. În speță,

prevederile legii nu se aplică contractelor de achiziții publice atribuite de autoritățile contractante care își desfășoară activitatea în sectorul energetic, al apei, al transporturilor și al serviciilor poștale și care se înscriu în cadrul acestor activități. Acestea urmează să se conducă de Legea privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale (prin transpunerea Directivei 2014/25/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014), care la moment este doar proiect de lege, înregistrat în Parlament la 31.12.2019 și aprobat în prima lectură la 06.02.2020.

Pe de altă parte, există Legea privind întreprinderile de stat și municipale care stabilește obligația Guvernului de a aproba Regulamentul privind achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat, dar și obligația fondatorului întreprinderii municipale de a aproba Regulamentul privind achiziționarea bunurilor, a lucrărilor și a serviciilor la întreprinderile municipale. Ministerul Economiei și Infrastructurii a elaborat un proiect al Regulamentului privind achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat și societatea pe acțiuni cu capital integral sau majoritar de stat (supus consultărilor publice în martie 2019), dar acesta încă nu a fost examinat și aprobat de către Guvern. În ce privește întreprinderile municipale, deși nu se duce o evidență dacă fondatorii acestora au aprobat regulamentele sus-menționate, în esență înțelegem că aceste întreprinderi nu se vor conduce de cadrul normativ privind achizițiile publice, ci de propriile acte interne.

Totodată, Legea privind societățile pe acțiuni nr.1134/1997 și Legea privind piața de capital nr.171/2012, în calitate de acte normative de bază care reglementează activitatea societăților pe acțiuni, inclusiv cele cu capital integral sau majoritar de stat, dar care nu cuprinde reglementări în ce privește desfășurarea de către aceste entități a achizițiilor publice. Astfel de reglementări lipsesc în totalitate în cadrul normativ autohton.

Plus la aceasta, potrivit dispozițiilor finale și tranzitorii din Legea nr.246/2017, Guvernul urma să inițieze până la 22.12.2019 reorganizarea întreprinderilor de stat în alte forme juridice de organizare prevăzute de legislație (în speță este vorba de societăți pe acțiuni). La fel, autoritățile administrației publice locale, cu titlu de recomandare, urmau să examineze oportunitatea reorganizării întreprinderilor municipale în alte forme juridice de organizare prevăzute de legislație, asigurând eficientizarea administrării proprietății transmise acestora în gestiune. Deși acest proces de reorganizare a început, el nici pe departe nu este finalizat. Însă, după reorganizarea întreprinderilor de stat în societăți pe acțiuni (sau alte forme), din nou vom avea un vid normativ privind desfășurarea achizițiilor publice de către aceste entități juridice. Anumite reglementări ar putea apărea numai după adoptarea Legii privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale și a Regulamentului privind achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat și societatea pe acțiuni cu capital integral sau majoritar de stat (care va trebui modificat în contextul dispariției întreprinderilor de stat). Chiar și așa, va rămâne incertă situația societăților pe acțiuni care vor apărea în eventualitatea reorganizării întreprinderilor municipale, ori acestea nu se vor conduce de Regulamentul sus-menționat.

În jur de 1/5 din întreprinderi **monitorizate (15 întreprinderi) au utilizat în anul 2019 platformele electronice pentru procedurile de achiziții publice**. Doar patru întreprinderi de stat și 11 întreprinderi municipale au utilizat platformele electronice, dintre care 10 sunt întreprinderile municipale din municipiul Chișinău, incluse în acest studiu de monitorizare.

Cu referire la întreprinderile municipale din Chișinău, conform prevederilor deciziei Consiliului Municipal Chișinău nr.5/13 din 30.05.2013, acestea erau obligate să organizeze și desfășoare procesul de achiziții în conformitate cu prevederile legislației din domeniul achizițiilor publice (la acel moment era

Achiziții Publice pentru MTender

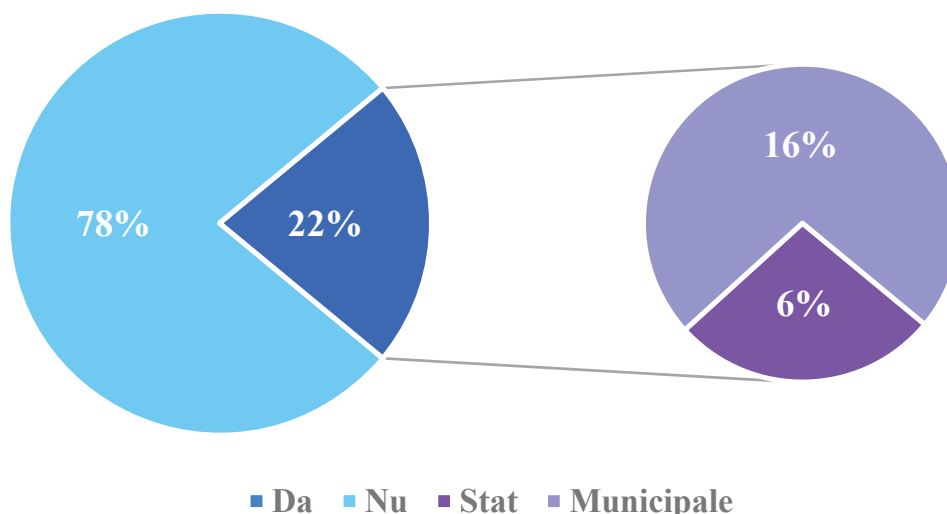

Diagrama 6. Utilizarea sistemului electronic MTender pentru achizițiile publice din anul 2019

în vigoarea Legea privind achizițiile publice nr.96/2007). Ulterior, odată cu adoptarea legii noi privind achizițiile publice nr.131/2015, decizia sus-menționată nu mai era actuală. Urmează Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr.15/8 din 22.12.2017, care obligă entitățile publice subordonate Primăriei și Consiliului Municipal Chișinău de a efectua achizițiile publice de mică valoare prin intermediul noului sistem de achiziții publice electronice – MTender. Această decizie este abrogată prin Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 2/21 din 22 februarie 2019. În final, prin Decizia nr.2/2 din 06 februarie 2020 se obligă întreprinderile municipale și societățile de acțiuni cu cota majoritară de participare a Consiliului Municipal Chișinău să efectueze toate achizițiile publice (cu o valoare mai mare de 80 000 lei) prin intermediul sistemului de achiziții publice electronice MTender, cu unele excepții stabilite expres în decizie.

Referitor la întreprinderile municipale (în special cele din municipiul Chișinău) care utilizează MTender pentru desfășurarea achizițiilor publice trebuie să remarcăm anumite aspecte contradictorii.

Din start, notăm ca practică pozitivă și transparentă de utilizare a MTender trebuie continuată. Însă, aici e decizia individuală a fondatorului întreprinderii municipale, dar nu o obligație inserată în lege, cu reglementări precise pentru aceste întreprinderi. Plus la aceasta, chiar dacă utilizează sistemul MTender pentru desfășurarea achizițiilor publice, întreprinderile municipale consideră că actele/rezultatele procedurilor de achiziție nu pot face obiectul unei contestații la Agenția Națională de Soluționare a Contestațiilor – un element esențial în tot sistemul național de achiziții publice. O astfel de interpretare și abordare a întreprinderilor municipale încă odată subliniază lipsa reglementărilor exprese în legislație despre obligativitatea întreprinderilor municipale de a urma regulile generale de desfășurare a achizițiilor publice.

Aici însă apar mai multe aspecte juridice, or, utilizând sistemul MTender, întreprinderile municipale utilizează documentațiile standard în achizițiile publice, folosite de către toate autoritățile contractante, cu trimitere la prevederile Legii nr.131/2015. Tot aici sunt relevante prevederile art.13 alin.(5) din Legea achizițiilor publice în conformitate cu care, orice altă entitate [...] poate fi calificată autoritate

contractantă, la dorința sau la decizia organelor de conducere competente, cu condiția efectuării achizițiilor în strictă conformitate cu Legea nr.131/2015.

Avem și o practică neunitară și neclară în ce privește contestațiile depuse, or, Agenția Națională de Soluționare a Contestațiilor, în unele cazuri le restituie fără examinare, în alte cazuri le acceptă și examinează contestațiile depuse asupra procedurilor desfășurate de întreprinderile municipale prin MTender. Argumentul Agenției este că pot fi contestate doar achizițiile publice desfășurate nemijlocit din sursele bugetului municipal acordat întreprinderii municipale. Sunt niște argumente foarte vagi și este foarte dificil de identificat dacă acele surse sunt din bugetul municipiului sau din bugetul întreprinderii municipale. În speță, indiferent din ce surse, **întreprinderile municipale trebuie să desfășoare achizițiile în temeiul prevederilor legislației în domeniul achizițiilor publice, într-un mod transparent, sub controlul publicului și cu posibilitatea contestării acestora potrivit principiilor și normelor generale existente.**

Nici o întreprindere monitorizată nu a publicat contractele de achiziții publice, însă 1/4 din întreprinderi (17) au comunicat public anumite informații din contractele de achiziții publice încheiate în 2019 (obiectul și valoarea achiziției, agentul economic, data încheierii și durata). Doar patru din ele au publicat astfel de informații pe paginile lor web, de regulă sub forma rapoartelor anuale sau dărilor de seamă, celelalte 13 întreprinderi au utilizat sistemul electronic de achiziții publice MTender, unde informațiile din contractele de achiziții sunt accesibile publicului datorită transparenței acestui sistem electronic. Însă, aceste informații se referă doar la contractele obținute prin procedurile de achiziții „licitațiile deschise” și „cererea ofertelor de prețuri”, desfășurate în prezent prin MTender, dar nu sunt informații despre contractele încheiate în rezultatul altor proceduri de achiziție, în mod special achizițiile publice de valoare mică, cu mențiunea că, de regulă, fiecare întreprindere își stabilește diferențiat în regulamentul său intern pragul până la care achiziția reprezintă una de valoare mică.

Etapile achizițiilor publice

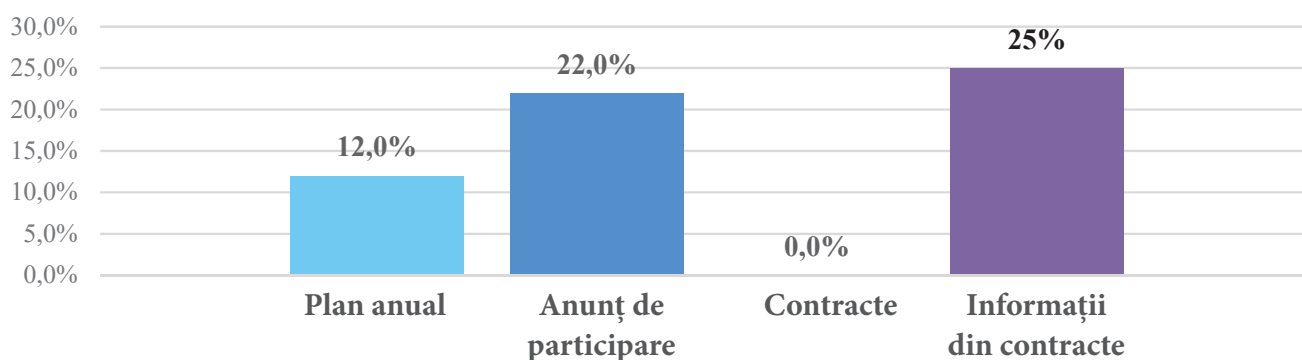

Diagrama 7. Transparența etapelor de achiziții publice desfășurate de întreprinderile cu capital public

Unul din cele mai vulnerabile domenii pentru întreprinderile cu capital public îl reprezintă administrarea patrimoniului (bunurile imobilele, terenurile). Acest fapt se datorează lipsei unei evidențe precise a patrimoniului întreprinderilor, neînregistrării la organul cadastral a tuturor bunurilor imobile, diminuarea valorii acestor bunuri, interesului sporit pentru acest patrimoniu și cadrului legal confuz, contradictoriu, lacunar, superficial; fapt ce dă posibilitate la interpretări abuzive.

În rezultatul monitorizării se atestă că **nici o întreprindere nu a publicat pe web informații din evidența și registrul proprietăților întreprinderii**, care trebuia să includă bunurile transmise ca aport în capitalul social de către fondatori/proprietari/acționari, bunurile transmise în administrare de către

fondatori/proprietari/acționari și bunurile proprietate a întreprinderii, obținute de aceasta în rezultatul activității economico-financiare.

Din 67 de întreprinderi monitorizate, **numai opt (trei în totalitate și cinci parțial) au publicat pe pagina web informații (ofertele, rezultatele, alte informații) privind transmiterea, comercializarea, darea în locațiune/arendă sau comodat a bunurilor întreprinderii.** De regulă, astfel de informații publică întreprinderile care au ca obiect de activitate anume transmiterea în locațiune/arendă a spațiilor (S.A. „Tracom”, ZAL „Expo Business Chișinău”, Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară”).

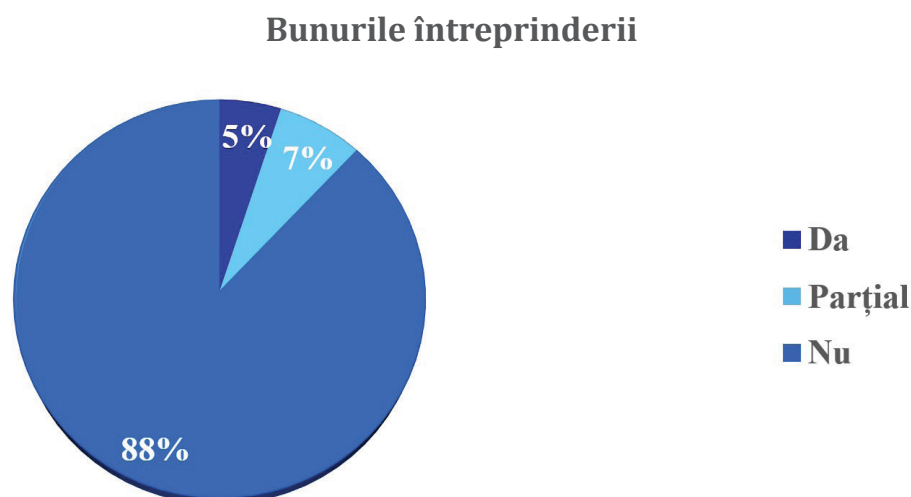

Diagrama 8. Transparența administrării bunurilor întreprinderilor cu capital public

5. Resursele umane

Este important ca întreprinderile cu capital public să desfășoare o politică transparentă de selectare și angajare a personalului, iar informațiile privind membrii organelor de conducere, salariile și bonusurile primite trebuie să fie aduse la cunoștința publicului.

Managementul resurselor umane rămâne un domeniu netransparent pentru întreprinderile cu capital public, care nu dorește să dezvăluie publicului aceste informații. Astfel, numărul angajaților a fost publicat pe paginile web numai de către trei întreprinderi monitorizate, iar o întreprindere a furnizat parțial astfel de informații. La fel, doar șapte întreprinderi au indicat în chestionarul completat care este numărul angajaților în aceste întreprinderi.

Una din trei întreprinderi monitorizate publică ofertele de muncă pe pagina lor web (21 întreprinderi) și nici o întreprindere nu a publicat pe web rezultatele procedurilor de selecție pentru ocuparea locurilor vacante în anul 2019.

Nici o întreprindere monitorizată din Republica Moldova nu a adus la cunoștința publicului regulile cu privire la selectarea și angajarea personalului întreprinderii și **doar o singură întreprindere (S.A. „Metalferos”) a adus la cunoștință regulile cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru ocuparea funcției vacante de administrator al întreprinderii.** În contextul dat, trebuie să remarcăm existența Regulamentului-model cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru ocuparea funcției vacante de administrator al întreprinderii de stat, conform anexei nr.3 la

Hotărârea Guvernului nr.484/2019 pentru aprobarea unor acte normative privind punerea în aplicare a Legii nr.246/2017 cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală.

Lipsa de transparență se observă și în privința membrilor ce fac parte din organele de conducere ale întreprinderii. Așadar, **doar șapte întreprinderi monitorizate au comunicat public CV-ul administratorului (Î.S. „MoldATSA”, Î.S. „Centrul de Metrologie Aplicată și Certificare”, ZAL „Expo Business Chișinău”, Î.S. „Radiocomunicații”, Î.M. „Apă-Canal Strășeni”, S.A. „Apă-Canal Chișinău” și S.A. „Metalferos”),** cu informații privind studiile superioare și experiența de muncă. **Nici o întreprindere nu publică CV-urile membrilor Consiliului de administrație,** iar circa 1/4 din ele (16 întreprinderi) se rezumă numai la publicarea numelui acestor membri, fără publicarea CV-lor.

Remunerarea membrilor organelor de conducere rămâne în continuare o informație ascunsă publicului larg, în pofida faptului că Legea nr.246/2017 obligă întreprinderile să indice salariile persoanelor cu funcții de conducere (fondatori, membri ai consiliilor de administrație, administratori, membri ai comisiei de cenzori) în mod separat în raportul anual, care se plaseze pe pagina web oficială a întreprinderii și pe pagina web oficială a fondatorului.

Doar trei întreprinderi monitorizate au furnizat informații, însă incomplete, cu privire la salariul administratorului și indemnizațiile membrilor Consiliului de administrație. Întreprinderea de stat „Manejul de Atletică Ușoară” a indicat la începutul anului 2019 cuantumul salariului lunar de funcție pentru administrator (8 500 lei) și cuantumul indemnizației membrilor Consiliului de administrație (2 000 lei). Iar la finalul anului 2019, întreprinderea a comunicat doar suma totală de bani în calitate de indemnizație achitată membrilor Consiliului de administrație. În același timp, Î.S. „Editura Știința” a indicat salariul mediu lunar al directorului (21 515 lei), mărimea indemnizației lunare a membrilor (600 lei) și a președintelui (1 200 lei) Consiliului de administrație. Iar Î.S. „Radiocomunicații” menționează în raport cuantumul indemnizației lunare a membrilor Consiliului de administrație (3 000 lei). Tot aceste trei întreprinderi au indicat salariul mediu lunar pe întreprindere al angajaților.

În unele chestionare completate de întreprinderi se menționează că informațiile privind remunerarea membrilor organelor de conducere (Consiliul de administrație) pot fi accesate pe portalul declarațiilor de avere și interese www.declaratii.ani.md. Pe acest portal sunt publicate 625 175 de declarații, inclusiv 71 504 declarații de avere și interese personale depuse în anul 2019. Filtrele de căutare a portalului nu permit selectarea declarațiilor depuse nemijlocit de administratorii și membrii consiliilor de

Resurse umane

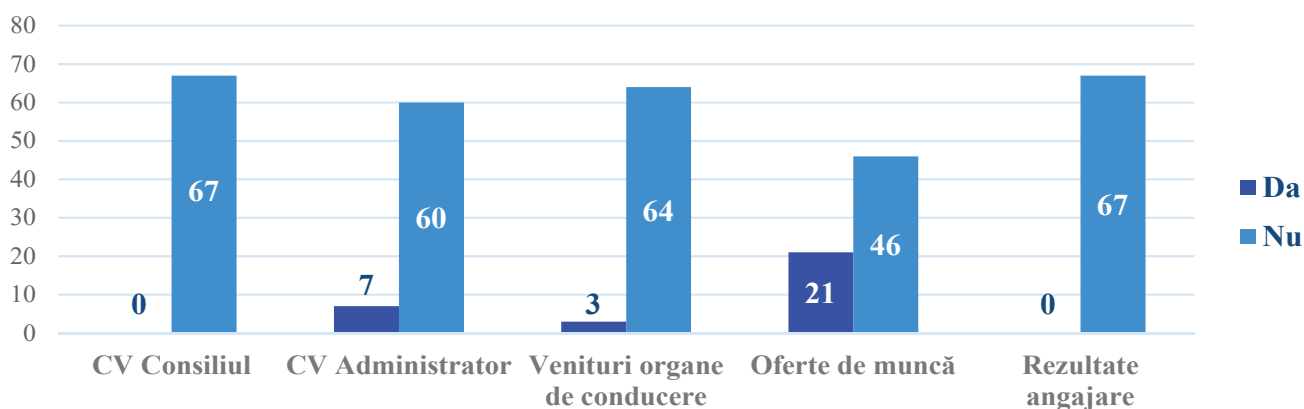

Diagrama 9. Transparența resurselor umane și veniturilor organelor de conducere

administrație a întreprinderilor cu capital public. La rubrica specială pentru selectarea „organizației” nu sunt incluse întreprinderile cu capital public. Unica modalitate de identificare a declarațiilor este după numele și prenumele persoanei căutate, însă, după cum am menționat în prezentul raport, 3/4 din întreprinderi nu publică numele membrilor Consiliului de administrație, iar circa 1/3 din întreprinderi nu au pagini web. În acest sens, **este necesară publicarea informațiilor privind remunerarea membrilor organelor de conducere pe paginile web ale întreprinderilor pentru a spori transparența acestora și pentru accesul ușor al cetățenilor interesați.**

Nici o întreprindere monitorizată cu capital public din țară nu a adus la cunoștința publicului decizia Consiliului întreprinderii privind plafonul concret al salariului administratorului pentru anul 2019, care poate fi limitat în baza rezultatelor economico-financiare ale întreprinderii pentru anul precedent, așa cum prevede Hotărârea Guvernului nr.743/2002 cu privire la salarizarea angajaților din unitățile cu autonomie financiară.

6. Etica și conflictul de interese

Întreprinderile monitorizate sunt restanțiere la elaborarea și implementarea normelor și standardelor de guvernanță corporativă, de conformare anticorupție, de integritate și etică în afaceri.

Drept rezultat al monitorizării au fost identificate **doar 11 întreprinderi care au elaborat și publicat un Cod de etică** pentru angajații întreprinderii și **numai trei întreprinderi care au elaborat un Cod (standarde) de guvernanță corporativă (S.A. „Franzeluța”, S.A. „Energocom” și S.A. „Metalferos”)**. În ce privește programele anticorupție, care să conțină prevederi ce se referă la mită, conflicte de interese, cadouri, alte riscuri și procedurile de urmat în fiecare caz, 10 întreprinderi dispun de elemente ale unor astfel de programe, de regulă cuprinse în Codul de conduită sau Codul de guvernanță corporativă.

Numai șapte întreprinderi cu capital public monitorizate au instituit și adus la cunoștință pe web despre existența unui mecanism de raportare a comportamentului lipsit de etică și faptelor de corupție (linie telefonică, e-mail). Doar patru întreprinderi au anumite prevederi, care se referă la mecanismele de protecție a avertizorilor actelor de corupție, incluse în Codul de conduită/de guvernanță corporativă sau într-un Regulament cu privire la evidența cazurilor de influență necorespunzătoare/Regulamentul privind dezvăluirea practicilor ilegale.

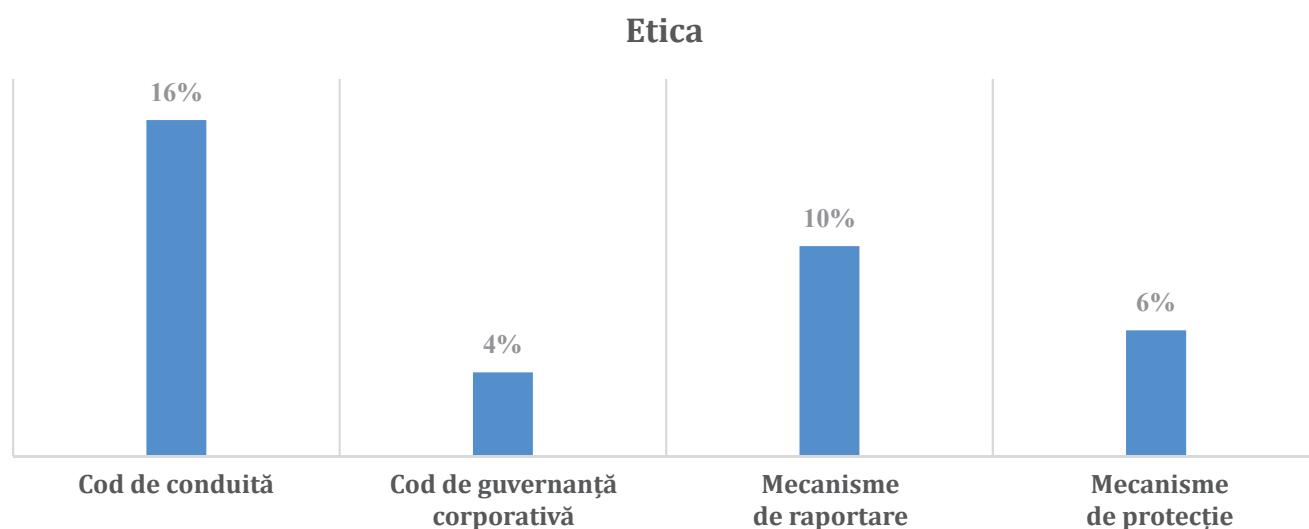

Diagrama 10. Documente și instrumente de prevenire a corupției

Nu există informații pe paginile web ale întreprinderilor monitorizate despre cursurile de instruire pentru angajați sau manageri privind lupta anticorupție organizate de întreprindere.

Trebuie să remarcăm că odată cu adoptarea și intrarea în vigoare a Legii integrității nr.82/2017, întreprinderile de stat și municipale, societățile pe acțiuni în care statul deține pachetul majoritar de acțiuni au obligația de a realiza un șir de măsuri de asigurare a integrității instituționale, prevăzute de lege (neadmiterea, denunțarea manifestărilor de corupție și protecția avertizorilor de integritate, respectarea normelor de etică și deontologie, respectarea regimului conflictelor de interese, regimul cadourilor, etc). În pct.6 din Pilonul VII al Planului de acțiuni din Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017–2020, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.56/2017, se prevede aprobarea Registrelor riscurilor de corupție și/sau Planurilor de integritate ale întreprinderilor de stat/municipale. La fel, se menționează responsabilitatea de a publica pe paginile web ale întreprinderilor de stat/municipale sau ale entităților publice care le controlează a rapoartelor privind implementarea măsurilor prevăzute în registrele riscurilor și/sau în planurile de integritate. Centrul Național Anticorupție a elaborat și un Plan – model de integritate pentru întreprinderi, care cuprinde recomandări/cerințe minime de înlăturare a riscurilor de corupție.

7. Granturi și caritate

Transparența acțiunilor filantropice și sponsorizărilor efectuate de întreprinderile cu capital public reduce riscul utilizării resurselor financiare ale întreprinderii în alte scopuri sau utilizarea acestor resurse în situațiile în care întreprinderea are dificultăți financiare.

Monitorizarea constată lipsa pe paginile web ale întreprinderilor a informațiilor referitor la:

- regulile și procedurile pentru atribuirea de granturi, donații, sponsorizări;
- lista solicitărilor de susținere financiară respinse pe parcursul anului 2019 și motivul respingerii;
- sumele și beneficiarii granturilor, donațiilor și sponsorizărilor din anul 2019 (precum diferite evenimente și activități sociale, culturale, educaționale, sportive sau de altă natură, susținute de întreprindere).

Doar Î.S. „MoldATSA” a indicat în chestionarul completat evenimentele susținute financiar în anul 2019 și sumele cheltuite pentru aceste sponsorizări.

III. Concluzii generale

1. Media generală de transparență obținută de 67 din cele mai mari și importante întreprinderi din țară monitorizate indică un tablou general descurajator în ce privește nivelul de transparență, rezultate care pot fi extrapolate la toate întreprinderile cu capital public din Republica Moldova. Cu o medie generală de 18% din 100 maxim posibil, întreprinderile rămân restanțiere la toți indicatorii de transparență, atât la cei obligatorii potrivit normelor legale, cât și la cei care reprezintă bune standarde de transparență și guvernare corporativă.
2. Cadrul legal național continuă să cuprindă norme imperfecte, interpretabile sau chiar să nu existe reglementări importante în ce privește activitatea și transparența întreprinderilor cu capital public. Unele proiecte de politici publice care au rolul de a reglementa anumite direcții de activitate a întreprinderilor (spre exemplu – achizițiile publice) și implicit vor spori transparența acestora, întârzie să fie aprobate și adoptate.

Totodată, procesul de elaborare și îmbunătățire a politicilor publice nu totdeauna ține cont de procesul și rezultatele reorganizării întreprinderilor în alte forme juridice de organizare prevăzute de legislație, așa cum este prevăzut în dispozițiile finale și tranzitorii ale legii cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală. Acest moment este important din motiv că se reorganizează în societăți pe acțiuni, care sunt niște entități complexe, reglementate de acte normative distincte, precum Legea privind societățile pe acțiuni, Legea privind piața de capital sau hotărârile Comisiei Naționale a Pieței Financiare.

3. Legea privind accesul la informație nu include expres întreprinderile de stat/municipale și societățile cu cotă parte de stat/municipale în calitate de furnizori de informații, fapt care cauzează refuzul acestora de a răspunde la solicitările de furnizare a informațiilor. La chestionarul adresat de către IDIS „Viitorul”, care tot poate fi considerată o solicitare de informații, circa 2/3 din întreprinderile monitorizate nu au răspuns, iar la cererea unei persoane fizice nu au răspuns 95% din întreprinderi.
4. Actele normative în domeniul achizițiilor publice nu conțin reglementări și nu obligă întreprinderile cu capital public să urmeze principiile și procedurile generale la achiziționarea de bunuri, servicii și lucrări, fapt ce duce la netransparență, dar și contravine Directivelor Uniunii Europene (2014/23/EU, 2014/24/EU, 2014/25/EU), necesare de transpus în legislația națională, conform angajamentelor din Acordul de Asociere Republica Moldova și Uniunea Europeană.
5. În prezent, achizițiile efectuate de întreprinderile cu capital public sunt desfășurate doar în baza regulamentelor interne, care variază de la o întreprindere la alta și nu corespund legii privind achizițiile publice și actele normative în domeniul achizițiilor. Un segment aparte din întreprinderi (domeniul utilităților) se conduc după un Regulament aprobat de Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică. Rezultate monitorizării arată că 88% din întreprinderi nu publică pe web planurile anuale de achiziții publice, 73% nu publică anunțurile de participare la achizițiile publice, 75% nu au comunicat informații despre rezultatele achizițiilor și nici o întreprindere nu a publicat anul trecut contractele de achiziții publice.

6. Utilizarea sistemului electronic de achiziții MTender este opțională pentru întreprinderile cu capital public. Doar 22% din întreprinderile monitorizate au utilizat în anul 2019 platformele electronice pentru procedurile de achiziții publice, dar acest fapt s-a realizat doar la intenția și decizia fondatorilor, nu ca obligație prevăzută de lege. Aceste rezultate se referă mai mult la întreprinderile municipale din Chișinău, obligate prin Decizia Consiliului Municipal să efectueze achizițiile prin MTender.
7. Deși Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală stabilește expres obligația de dezvăluire a unui șir de informații de către întreprinderi (statutul, regulamentele interne, raportul anual și rapoartele de audit), acestea din urmă nu se conformează cerințelor legale, dar nici nu există sancțiuni și instrumente de responsabilizare a celor care încalcă legea.
8. Întreprinderile cu capital public din Republica Moldova au regresat cel mai mult în ce privește transparența indicatorilor economici. Doar trei întreprinderi monitorizate (4,5%) au publicat pe pagina lor web rapoartele anuale pentru anul 2019 și tot trei întreprinderi (4,5%) au publicat analizele economico-financiare, cu indicatori precum profitul net, venitul din vânzări și alți indicatori ce țin de activitatea întreprinderilor. În evaluarea și clasamentul de anul trecut acești indicatori au fost mult mai mari – 29,4% au publicat raportul anual și 42,6% au publicat analizele economico-financiare. În contextul în care întreprinderile au obligația să publice aceste rapoarte și analize până la sfârșitul lunii aprilie, există probabilitatea ca aceste rezultate negative să fie cauzate de situația de urgență din țară și lume, care a stopat activitatea multor entități.
9. Printre alte constatări importante în rezultatul evaluării transparenței întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova, am putea menționa:
- 23 de întreprinderi nu au pagini web (34%), iar cele care au, nu publică toate informațiile necesare, fie paginile web sunt nefuncționale;
 - 40 de statute ale întreprinderilor sunt publicate pe web (60%), 16 pe paginile web ale întreprinderilor și 24 pe paginile web ale fondatorilor;
 - numai opt întreprinderi (trei în totalitate și cinci parțial) au publicat pe pagina web informații (ofertele, rezultatele, alte informații) privind transmiterea, comercializarea, darea în locațiune/arendă sau comodat a bunurilor întreprinderii (12%);
 - 46 de întreprinderi nu publică ofertele de muncă pe pagina lor web (69%) și nici o întreprindere nu a publicat pe web rezultatele procedurilor de selecție pentru ocuparea locurilor vacante în anul 2019;
 - 60 de întreprinderi nu au comunicat public CV-ul administratorului (90%) și nici o întreprindere nu publică CV-urile membrilor Consiliului de administrație;
 - 51 de întreprinderi nu aduce la cunoștință cine sunt membrii Consiliului de administrație (76%);
 - doar trei întreprinderi au furnizat informații, însă incomplete, cu privire la salariul administratorului și indemnizațiile membrilor Consiliului de administrație (4,5%);
 - doar 11 întreprinderi au publicat un Cod de etică pentru angajații întreprinderii (16%) și numai trei întreprinderi au publicat un Cod de governanță corporativă (4,5%);
 - doar 10 întreprinderi dispun de unele elemente ale programelor anticorupție (15%);
 - numai șapte întreprinderi (10%) au instituit și adus la cunoștință pe web despre existența unui mecanism de raportare a comportamentului lipsit de etică și faptelor de corupție (linie telefonică, e-mail);
 - nici o întreprindere nu a publicat pe web informații referitor la donațiile și sponsorizările din anul precedent;
 - nici una din întreprinderi nu a adus la cunoștință rezultatele controalelor și auditurilor economico-financiare la care au fost supuse în anul 2019.

IV. Recomandări

În baza constatărilor obținute din monitorizarea transparenței întreprinderilor cu capital public, sunt formulate o serie de recomandări care pot ajuta întreprinderile să fie mai transparente. Recomandările sunt adresate mai multor entități publice, plus sunt reiterate recomandările din raportul anterior, actuale și în prezent, destinate întreprinderilor.

Parlament

1. Definitivarea, după consultările publice prealabile, includerea pe agenda Parlamentului și adoptarea în lectura a doua a proiectului de lege, înregistrat în Parlament cu nr.325 din 31.12.2019, privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale, care transpune Directiva 2014/25/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014.

Parlament/Guvern

2. Modificarea Legii privind accesul la informație nr.982/2000 în vederea includerii întreprinderilor de stat/municipale și societăților cu cotă parte de stat/municipale în calitate de furnizori de informații, care au obligația de a răspunde la cererile solicitanților și de a furniza informațiile cu caracter public, eventual cu precizarea care sunt acele informații publice deținute de respectivele întreprinderi.
3. Instituirea unor mecanisme viabile de responsabilizare a subiecților care încalcă Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală și Legea privind accesul la informație, după ce va fi clarificat statutul întreprinderilor cu capital public în calitate de furnizori de informații.

Guvern/Ministerul Economiei și Infrastructurii

4. Definitivarea, după consultările publice prealabile, includerea pe agenda Guvernului și aprobarea proiectului Regulamentului privind achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat și societatea pe acțiuni cu capital integral sau majoritar de stat (supus consultărilor publice în martie 2019).
5. Reglementarea procedurilor de achiziții publice și în întreprinderile municipale și societățile pe acțiuni cu capital integral sau majoritar municipal, fie examinarea oportunității includerii acestor întreprinderi în Regulamentul menționat mai sus.
6. Inserarea în cadrul legal care reglementează achizițiile publice și în cele două proiecte de acte normative menționate mai sus a obligației întreprinderilor cu capital public de a desfășura procedurile de achiziții publice prin Sistemul MTender.
7. Includerea în Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală a obligației de a publica hotărârile/procese verbale ale Consiliului de administrație.

Agencia Proprietății Publice/Autoritățile Publice Locale

8. Publicarea pe pagina web a Agenției Proprietății Publice și autorităților publice locale, în calitate de fondatori și deținători de acțiuni (părți sociale), a informațiilor obligatorii indicate în:

A. Legea nr.246/2017 cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală:

- statutul întreprinderii;
- regulamentele interne;
- raportul anual al întreprinderii;
- raportul auditorului întreprinderii de stat/municipale.

B. Legea nr.171/2012 privind piața de capital, Legea nr.1134/1997 privind societățile pe acțiuni și Regulamentul cu privire la dezvăluirea informației de către emitenții de valori mobiliare, aprobat prin Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.7/1 din 18.02.2019:

- raportul anual al emitentului;
- raportul semestrial al emitentului;
- declarațiile intermediare ale conducerii emitentului;
- informația despre evenimentele care afectează activitatea economico-financiară a emitentului;
- actele de constituire ale emitentului;
- informațiile privind deținerile importante de acțiuni.

9. Suplimentar, publicarea pe pagina web a Agenției Proprietății Publice și actualizarea informațiilor cu privire la întreprinderile de stat și societățile cu acțiuni, conform rubricilor și subrubricilor existente la moment pe web (inclusiv se poate de implementat și de către autoritățile publice locale):

- pașaportul entității;
- organele de conducere;
- situații financiare anuale ale entității;
- dări de seamă anuale ale administratorului;
- planul de afaceri;
- registrul riscurilor de corupție;
- planul de integritate;
- evenimente/alte informații.

Autoritatea Națională de Integritate

10. Îmbunătățirea filtrelor de căutare ale portalului www.declaratii.ani.md pentru a permite selectarea declarațiilor de avere și interese personale depuse nemijlocit de administratorii și membrii consiliilor de administrație a întreprinderilor cu capital public.

Întreprinderi cu capital public (conform zonelor de transparență)

Indicatori economici

- 11.** Raportul anual de activitate al întreprinderii este unul din documentele importante care necesită a fi adus la cunoștința publicului, iar structura lui trebuie să se ralieze pe de o parte la cerințele obligatorii din art.18 alin.(2) al Legii nr.246/2017, iar pe de altă parte la bunele practici naționale și internaționale. Acest lucru presupune prezentarea analitică a informațiilor și descrierea detaliată a activităților principale ale întreprinderii, cu evaluarea rezultatelor obținute.
- 12.** Indicatorii de performanță ai întreprinderilor sunt de interes public, iar întreprinderile au obligația să publice informațiile și rezultatele economico-financiare, cu descrierea profiturilor, a pierderilor și a altor indicatori din activitatea întreprinderii.
- 13.** Este oportun de a publica anual pe pagina web și de a actualiza informațiile privind împrumuturile/creditele obținute de întreprindere (dacă au existat astfel de împrumuturi/credite). Aceste informații trebuie să fie clare și detaliate, dar nu indicate sumar sub formă de cifre în analizele economico-financiare anuale.
- 14.** Rezultatele controalelor și auditurilor economico-financiare la care au fost supuse întreprinderile cu capital public din Republica Moldova trebuie aduse la cunoștința publicului.

Transparența și accesul la informație

- 15.** Este de remarcat importanța și necesitatea de a dispune de pagini web, de a le completa și actualiza permanent, acestea fiind pentru întreprinderile cu capital public un instrument eficient de diseminare a informațiilor publice.
- 16.** De pe paginile web ale întreprinderilor nu trebuie să lipsească astfel de informații obligatorii precum datele de contact ale administratorului și persoanelor responsabile, care permite publicului să solicite informații/adreseze cereri întreprinderii.
- 17.** Este necesar de a publica Statutul întreprinderii pe pagina web - documentul de bază la înființarea întreprinderii și care stabilește genurile de activitate, capitalul social, patrimoniul transmis întreprinderii, organele de conducere, modul de repartizare și utilizare a profitului net, precum și modul de acoperire a pierderilor, modul de reorganizare și dizolvare a întreprinderii, cât și alte prevederi importante ce țin de activitatea întreprinderii.
- 18.** Pagina web trebuie să conțină informații privind fondatorii/proprietarii/acționarii întreprinderii și procentul acțiunilor/părților sociale pe care le dețin.
- 19.** Este important de a publica pe web subiectele discutate și rezultatele ședințelor Consiliului societății/Adunării Generale, incluse în hotărâri și procese-verbale.
- 20.** Este recomandabil ca întreprinderilor să publice documentele pe pagina web, în mod principal raportul anual, într-un format ce va permite publicului căutarea și copierea unui text din aceste documente, fiind astfel facilitată utilizarea acestor informații publice.
- 21.** Este important ca întreprinderile cu capital public să fie deschise, să respecte legislația privind accesul la informație, să răspundă cererilor adresate și să furnizeze informațiile solicitate de persoanele fizice, persoanele juridice, mass-media și alte părți interesate.

Achizițiile publice și proprietatea

- 22.** Este recomandabilă aducerea la cunoștință publică a planurilor anuale de achiziții publice (anunțurile de intenție) și publicarea pe pagina web a tuturor anunțurilor de participare la achizițiile publice.
- 23.** Este oportun de a aduce la cunoștință publică actele prin care au fost create grupurile de lucru pentru achiziții (comisiile de achiziții) și componența acestora.
- 24.** Tendința este ca toate entitățile publice să utilizeze platformele electronice pentru procedurile de achiziții publice. Chiar dacă acestea nu au fost utilizate în anul 2019, pot fi utilizate în anii următori.
- 25.** Este recomandabil ca întreprinderilor să comunice public contractele de achiziții publice încheiate, cu astfel de informații obligatorii precum: obiectul și valoarea achiziției, agentul economic, data încheierii și durata, informații despre revizuirea/extinderea contractelor. Este important ca cetățenii să poată ușor găsi un anumit contract pe pagina web după un șir de criterii, precum: data încheierii contractului, denumirea agentului economic, suma contractului, tipul produselor, serviciilor, lucrărilor etc.
- 26.** Pentru a spori transparența în administrarea patrimoniului, recomandăm publicarea pe pagina web a informațiilor referitor la patrimoniul care îl administrează sau îl deține în proprietate întreprinderile (terenuri și bunuri imobile), precum și orice informație ce ține de înstrăinarea și transmiterea bunurilor către persoane terțe.

Resursele umane

- 27.** Este oportun de a indica pe pagina web numărul angajaților întreprinderilor și salariul mediu lunar pe întreprindere.
- 28.** Întreprinderile trebuie să asigure accesul publicului la toate informațiile ce se referă la selectarea și angajarea personalului, prin publicarea pe pagina web a ofertelor de muncă, concursurilor de selecție pentru locurile vacante organizate, precum și rezultatele procedurilor de selecție.
- 29.** Pe pagina web este oportun să se regăsească regulile cu privire la selectarea și angajarea personalului întreprinderii și regulile cu privire la organizarea și desfășurarea concursului pentru ocuparea funcției vacante de administrator al întreprinderii.
- 30.** Ar fi oportun de a publica într-o rubrică distinctă pe pagina web numele și CV-urile membrilor Consiliului de administrație și administratorului întreprinderii, cu informații privind studiile superioare, experiența de muncă și alte informații relevante.
- 31.** Întreprinderile trebuie să furnizeze informații cu privire la veniturile salariale, indemnizațiile, primele, bonusurile, alte ajutoare și beneficii materiale ale administratorului și membrilor Consiliului de administrație.
- 32.** Întreprinderile trebuie să elaboreze și aducă la cunoștința publicului deciziile privind plafonul concret al salariului administratorului întreprinderii, condiționat de indicatorii de performanță ai întreprinderilor.

Etica și conflictul de interese

- 33.** Întreprinderile trebuie să dispună și să aducă la cunoștința publicului instrumente de raportare a comportamentului lipsit de etică și faptelor de corupție în cadrul întreprinderii (linie telefonică, formular online etc.). Pentru ca instrumentele de raportare să fie eficiente, în cadrul întreprinderilor trebuie să existe proceduri și garanții de protecție a avertizorilor actelor de corupție.
- 34.** Pentru a preveni conflictele de interese și actele de corupție, de a consolida integritatea și de a stabili anumite standarde profesionale, considerăm necesar de a elabora și de a publica un Cod de etică pentru angajații întreprinderii/Cod (standarde) de guvernanță corporativă și programe anticorupție, care conțin prevederi ce se referă la mită, conflicte de interese, cadouri, alte riscuri și procedurile de urmat în fiecare caz pentru angajații și conducerea întreprinderii. La fel, întreprinderile trebuie să-și elaboreze și implementeze planurile de integritate și registrele riscurilor de corupție.
- 35.** Întreprinderile trebuie să organizeze și aducă la cunoștința publicului informații despre cursurile de instruire pentru angajați sau manageri privind lupta anticorupție.

Granturi și caritate

- 36.** Este important ca întreprinderea să publice într-o rubrică separată pe pagina web a tuturor informațiilor ce se referă la acțiunile filantropice și sponsorizărilor efectuate și anume: a) regulile și procedurile pentru atribuirea de granturi, donații, sponsorizări; b) lista solicitărilor de susținere financiară respinse pe parcursul anului și motivul respingerii; c) sumele și beneficiarii granturilor, donațiilor și sponsorizărilor pe parcursul anului – pentru diferite evenimente și activități sociale, culturale, educaționale, sportive sau de altă natură, susținute de întreprindere.

V. Clasamentul de transparență

CLASAMENT	ÎNTRERINDERE	I. Indicatorii economici	II. Transparența și accesul la informație	III. Achiziții publice și proprietatea	IV. Resursele umane	V. Etica și conflictul de interese	VI. Granturi și caritate	TOTAL	CLASA
1	Î.S. Întreprinderea Editorial-Poligrafică „Știința”	63 %	63 %	21 %	39 %	46 %	0 %	44%	C-
2	Î.S. „Radiocomunicații”	79 %	83 %	9 %	39 %	0 %	0 %	43%	C-
3	Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară”	53 %	42 %	26 %	39 %	62 %	0 %	40%	D+
4	S.A. „Energocon”	42 %	50 %	–	9 %	46 %	0 %	36%	D+
5	S.A. „Franzeleuța”	84 %	38 %	0 %	14 %	62 %	0 %	35%	D+
6	Î.S. „Centrul de Metrologie Aplicată și Certificare”	18 %	63 %	13 %	29 %	62 %	0 %	34%	D
7	Î.S. „Administrația de stat a drumurilor”	18 %	63 %	48 %	0 %	15 %	0 %	33%	D
8	Î.S. „MoldATSA”	18 %	79 %	9 %	29 %	15 %	29 %	33%	D
9	Î.S. „Poșta Moldovei”	11 %	58 %	43 %	14 %	31 %	0 %	32%	D
10	Î.M. „Exdrupo”	18 %	33 %	43 %	7 %	46 %	0 %	30%	D
11	S.A. „Iracom”	18 %	71 %	44 %	7 %	0 %	0 %	30%	D-
12	S.A. „Moldtelecom”	42 %	54 %	17 %	14 %	15 %	0 %	29%	D-
12	S.A. „Termoelectrica”	47 %	54 %	30 %	0 %	0 %	0 %	29%	D-
14	Î.S. „Moldelectrica”	18 %	63 %	30 %	14 %	0 %	0 %	29%	D-
15	S.A. „Apă-Canal Cahul”	5 %	63 %	35 %	21 %	0 %	0 %	28%	D-
15	Î.M. „Regia Transport Electric Chișinău”	21 %	50 %	35 %	7 %	15 %	0 %	28%	D-
17	Î.M. „Parcul Urban de Autobuze”	26 %	50 %	43 %	7 %	0 %	0 %	28%	D-
17	Î.S. „Calea Ferată din Moldova”	11 %	63 %	17 %	7 %	46 %	0 %	28%	D-
19	Î.M. „Liftservice”	8 %	63 %	35 %	11 %	0 %	0 %	27%	D-
20	S.A. „Metalferos”	32 %	67 %	0 %	29 %	8 %	0 %	27%	D-
21	S.A. „Apă-Canal Chișinău”	18 %	38 %	43 %	14 %	15 %	0 %	27%	D-
22	Î.S. „Centrul republican pentru ameliorarea și reproducția animalelor”	11 %	42 %	42 %	0 %	31 %	0 %	26%	D-
23	Î.M. „Regia Autosalubritate”	16 %	50 %	39 %	7 %	0 %	0 %	25%	D-
24	Î.M. „Apă-Canal Bălți”	18 %	46 %	9 %	14 %	38 %	0 %	24%	E+
25	Î.M. „Direcția construcții capitale”	8 %	50 %	35 %	0 %	0 %	0 %	23%	E+
26	Î.S. „Palatul Republicii”	0 %	46 %	35 %	0 %	0 %	0 %	20%	E+
27	Î.S. „Servicii Pază”	11 %	58 %	9 %	11 %	0 %	0 %	20%	E
28	Î.S. „Portul Fluvial Ungheni”	11 %	42 %	0 %	0 %	46 %	0 %	19%	E
29	Î.S. „Mileștii Mici”	11 %	58 %	0 %	0 %	0 %	0 %	19%	E
30	Î.S. Institutul de Geodezie, Prospekțiuni Tehnice și Cadastru „INGEOCAD”	18 %	46 %	0 %	7 %	0 %	0 %	16%	E

31	Î.M. „Apă-Canal Strășeni”	21 %	33 %	9 %	7 %	0 %	0 %	15%	E
31	Î.S. „Detașamentul de Pază Paramilitară”	11 %	46 %	4 %	7 %	0 %	0 %	15%	E
33	Î.M. „Rețelele Electrice de Iluminat LUMTEH”	8 %	21 %	35 %	0 %	0 %	0 %	15%	E-
34	Î.M. „Asociația de gospodărire a spațiilor verzi”	0 %	25 %	35 %	0 %	0 %	0 %	14%	E-
34	Î.S. „Centrul de elaborări economice și producție”	11 %	42 %	0 %	0 %	15 %	0 %	14%	E-
34	Î.S. Institutul de Tehnică Agricolă „Mecagro”	11 %	42 %	9 %	0 %	0 %	0 %	14%	E-
34	Î.S. „Moldaeroservice”	11 %	46 %	0 %	7 %	0 %	0 %	14%	E-
38	S.A. „Moldovagaz”	18 %	17 %	13 %	7 %	15 %	0 %	14%	E-
39	Î.M. „Piața Centrală”	0 %	21 %	35 %	0 %	0 %	0 %	13%	E-
39	Î.S. „Gărilor și stațiile auto”	11 %	42 %	0 %	7 %	0 %	0 %	13%	E-
41	Î.S. „Moldsuinhibrid”	11 %	42 %	0 %	0 %	0 %	0 %	12%	E-
41	Î.S. „Urbanproiect”	11 %	42 %	0 %	0 %	0 %	0 %	12%	E-
41	S.A. „Furnizarea Energiei Electrice Nord”	11 %	21 %	22 %	0 %	0 %	0 %	12%	E-
41	Zona Antreprenoriatului Liber „Expo-Business-Chișinău”	0 %	21 %	26 %	7 %	0 %	0 %	12%	E-
45	S.A. „Cartuș”	11 %	33 %	0 %	0 %	0 %	0 %	10%	E-
45	S.A. Centrul Internațional de Expoziții „Moldexpo”	0 %	21 %	17 %	7 %	0 %	0 %	10%	E-
47	Î.S. „Combinatul Republican de Instruire Auto”	11 %	29 %	0 %	0 %	0 %	0 %	9%	F
47	Î.S. Sistemul de gospodărire a apelor „Nistru-Centru”	11 %	29 %	0 %	0 %	0 %	0 %	9%	F
47	Î.S. „Mold-Didactica”	11 %	29 %	0 %	0 %	0 %	0 %	9%	F
50	Î.S. „Tipografia Academiei de Științe”	13 %	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	9%	F
51	Î.S. „Indal Proiect”	11 %	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	8%	F
51	Î.S. „Stațiunea didactică experimentală Criuleni”	11 %	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	8%	F
51	Î.S. „Vivaflora”	11 %	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	8%	F
51	Î.S. „Direcția pentru exploatarea imobilului”	11 %	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	8%	F
51	Î.S. „Direcția Servicii pentru Corpul Diplomatic”	11 %	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	8%	F
51	Î.S. Institutul de Stat de Proiectare „Ruralproiect”	11 %	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	8%	F
57	S.A. „Drumuri Ialoveni”	3 %	25 %	0 %	7 %	0 %	0 %	8%	F
58	S.A. „Sanfarm-Prim”	0 %	21 %	0 %	14 %	0 %	0 %	7%	F
59	Î.S. „Dumbrava-Vest”	3 %	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	7%	F
60	Î.S. „Combinatul Poligrafic”	11 %	13 %	0 %	0 %	0 %	0 %	5%	F
60	S.A. „Tutun-CTC”	0 %	17 %	0 %	7 %	0 %	0 %	5%	F
62	S.A. „Apă-Canal Soroca”	0 %	8 %	9 %	0 %	0 %	0 %	4%	F
62	S.A. „Drumuri Cahul”	11 %	8 %	0 %	0 %	0 %	0 %	4%	F
62	S.A. „Gara Nord”	0 %	17 %	0 %	0 %	0 %	0 %	4%	F
65	Î.S. „Tipografia Centrală”	13 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	3%	F
66	Î.S. „Stația de Stat pentru Încercarea Mașinilor”	11 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	2%	F
67	Î.S. de construcții a Căii Ferate „Confercai”	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0%	F

Bibliografie

1. Republica Moldova „Suport pentru întreprinderile în proprietatea statului (ÎPS), diagnosticul preliminar și evaluarea reformelor: etapa 1”, elaborat de Banca Mondială în colaborare cu Fondul pentru o bună guvernare al Marii Britanii, martie 2017.
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.
3. Legea privind accesul la informație nr.982 din 11.05.2000.
4. Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală nr.246 din 23.11.2017.
5. Legea privind piața de capital nr.171 din 11.07.2012.
6. Legea privind societățile pe acțiuni nr.1134 din 02.04.1997.
7. Legea privind achizițiile publice nr.131 din 03.07.2017.
8. Legea integrității nr.82 din 25.05.2017.
9. Codul civil nr.1107 din 6.06.2002.
10. Codul contravențional nr.218 din 24.10.2008.
11. Codul penal nr.985 din 18.04.2002.
12. Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.56 din 30.03.2017.
13. Hotărârea Guvernului nr.484/2019 pentru aprobarea unor acte normative privind punerea în aplicare a Legii nr.246/2017 cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală.
14. Hotărârea Guvernului nr.743/2002 cu privire la salarizarea angajaților din unitățile cu autonomie financiară.
15. Hotărârea Guvernului nr.902 din 06.11.2017 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Proprietății Publice.
16. Codul de guvernanță corporativă, aprobat prin Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.67/10 din 24.12.2015.
17. Regulamentul cu privire la dezvăluirea informației de către emitenții de valori mobiliare, aprobat prin Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.7/1 din 18.02.2019.
18. Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică nr.24/2017 din 26.01.2017.
19. Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr.5/13 din 30.05.2013.
20. Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr.15/8 din 22.12.2017.
21. Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 2/21 din 22 februarie 2019.
22. Decizia nr.2/2 din 06 februarie 2020 „Cu privire la efectuarea achizițiilor publice prin intermediul sistemului de achiziții publice electronice - MTender”.
23. Principiile guvernantei corporative elaborate de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD).
24. Proiectul de lege privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale, înregistrat în Parlament cu nr.325 din 31.12.2019.
25. Proiectul Regulamentului privind achiziționarea bunurilor, lucrărilor și serviciilor la întreprinderea de stat și societatea pe acțiuni cu capital integral sau majoritar de stat, elaborat de Ministerul Economiei și Infrastructurii.

